

Pracovný preklad kancelárie zástupcu SR

Európsky súd pre ľudské práva

Druhá sekcia

Feldek v. Slovenská republika

(Sťažnosť č. 29032/95)

Rozsudok

Štrasburg

12. júl 2001

Tento rozsudok sa stane konečným za podmienok ustanovených v článku 44 ods. 2 Dohovoru.

Vo veci Feldek v. Slovenská republika

Európsky súd pre ľudské práva (Druhá sekcia), zasadajúci v komore v zložení:

C.L. Rozakis, predseda,

A.B. Baka,

G. Bonello,

V. Strážnická,

P. Lorenzen,

M. Fischbach,

A. Kovler, sudcovia

a E. Fribergh, tajomník sekcie

Po neverejnej porade dňa 15. júna 2000 a 21. júna 2001, prijíma nasledujúci rozsudok, prijatý v posledný uvedený deň:

KONANIE

1. Vec má pôvod v sťažnosti (č. 29032/95) proti SR podanej dňa 11.9.1995 u Európskej komisii pre ľudské práva podľa pôvodného článku 25 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) slovenským občanom p. Ľubomírom Feldekom (ďalej len sťažovateľ). Sťažovateľ, ktorý je básnik, spisovateľ a publicista sa neskôr stal českým občanom.

2. Sťažovateľa zastupoval E. Valko, právnik vykonávajúci prax v Bratislave. Vládu Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“) zastupoval agent R. Fico, ktorého dňa 14.4.2000 nahradil vo výkone funkcie P. Vršanský.

3. Sťažovateľ namietal najmä to, že bolo porušené jeho právo na slobodu prejavu a slobodu myslenia, a že bol diskriminovaný v súvislosti s konaním o ochrane osobnosti vedeným proti nemu.

4. Sťažnosť bola zaslaná Súdu dňa 1. 11. 1998, keď vstúpil do platnosti Protokol č. 11 Dohovoru (čl. 5 ods. 2 Protokolu č. 11).

5. Sťažnosť bola pridelená Druhej Sekcii Súdu (pravidlo 52 ods. 1 Rokovacieho poriadku). V rámci sekcie bola vytvorená komora na posúdenie vecí (čl. 27 ods. 1 Dohovoru) v súlade s pravidlom 26 ods. 1.

6. Rozhodnutím z 15. júna 2000 Súd vyhlásil sťažnosť za čiastočne prijateľnú.

7. Súd rozhodol po konzultácii so stranami, že sa neuskutoční ústne konanie k podstate sťažnosti (pravidlo 59 ods. 2 *in fine*), strany predložili dodatočné pripomienky k obsahu sťažnosti. Súd navyiac obdržal komentár od Tretej strany pána Dušana Slobodníka, ktorému bolo povolené intervenovať v rámci písomného konania (čl. 36 ods. 2 Dohovoru a pravidlo 61 ods. 3).

SKUTKOVÝ STAV

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI PRÍPADU

8. Pán Dušan Slobodník výskumný pracovník v oblasti literatúry uverejnil v roku 1991 autobiografiu nazvanú „Paragraf: Polárny kruh“ V nej okrem iného opísal ako bol odsúdený sovietskym vojenským tribunálom v roku 1945 na základe toho, že dostal rozkaz vykonávať špionáž Sovietskej armády potom ako bol v roku 1944 povolaný vo veku 17 rokov na vojenský kurz vedený Nemcami. V knihe pán Slobodník tiež písal o svojom väznení

v sovietskych gulagoch a jeho rehabilitácii Najvyšším súdom ZSSR v roku 1960. V júni 1992 sa pán Slobodník stal ministrom kultúry a školstva Slovenskej republiky.

9. 20. júla 1992 denník Telegraf uverejnil báseň s'ťažovateľa. Mala dátum 17. júla 1992 (deň keď bola slávnostne vyhlásená suverenita Slovenskej republiky) a názov „Dobrá noc, má milá“. Jeden z jej veršov znel:

„V Prahe úrad prezidenta väzeň Havel skladá. V Bratislave prokurátor vládne zas a vláda jednej strany je viac ako zákon. Esesák sa objal s eštebákom.“

10. Báseň bola neskôr publikovaná v inom denníku. V iných článkoch dvaja novinári tvrdili, že výraz „člen SS“, sa vzťahoval na pána Dušana Slobodníka.

11. Dňa 30. júla 1992 niekoľko denníkov uverejnilo

vyhlásenie, ktoré s'ťažovateľ poskytol Verejnej informačnej službe deň pred tým. Malo názov „Za lepší obraz Slovenska -bez ministra s fašistickou minulosťou“. Znelo nasledovne:

„V dejinách Slovenska sa opakovane rieši problém, ako zachovať demokratický charakter národno-emancipačného procesu. Slovensko doteraz vždy najviac stratilo, keď vec slovenského národa vzali do rúk nesprávni ľudia, ktorí nás zviadli z cesty demokratického vývoja. Za návrat na ňu sa potom draho platilo: napríklad životmi bojovníkov SNP.

Aby sa nezopakovala táto chyba – to je aj naša súčasná obava. Povedať, že cesta do Európy dnes vedie len cez dôslednú spoluprácu na jej demokratickom vývoji, je málo: je to totiž priamo medzinárodnoprávna podmienka, bez splnenia ktorej nevezme Európa nikoho na vedomie.

Túto obavu som vyslovil aj vo svojej vlašnejšej polemike s pánom Dušanom Slobodníkom a život našu polemiku dopísal a moju obavu potvrdil.

Pán Slobodník sa stal tohto roku ministrom kultúry a školstva Slovenskej republiky a vzápätí vyšla najavo jeho fašistická minulosť. Pri vykrúcaní sa z nej postupoval pán Slobodník spôsobom, za ktorý ho musel spisovateľ Ladislav Mňačko usvedčiť ešte aj ako luhára. Z miesta ministra však doteraz neodstúpil, hoci v ktorejkoľvek inej demokratickej krajine by sa to už dávno muselo stať.

Domnieva sa azda pán Slobodník, že Slovensko má nejakú špeciálnu výnimku a ako jediné má právo revidovať filozofiu norimberského procesu, záväznú pre povojnový vývoj všetkých ostatných európskych krajín? Odkaz SNP už neplatí? Námestie SNP sa už tak nevolá? Domnieva sa pán Mečiar, že ak drží takéhoto ministra vo vláde, bude brať niekto v Európe jeho reči o demokratických úmysloch jeho vlády vážne? Stojí zotrúvanie pána Slobodníka vo vláde za tú politickú, ekonomickú a kultúrnu izoláciu Slovenska, ku ktorej to prispeje?

Pán Slobodník rád pri každej príležitosti rozpráva o tom, že sa musí vo svete zlepšiť obraz Slovenska. Vrelo s ním v tomto bode súhlasím. Aj on sám má možnosť čosi pre zlepšenie obrazu Slovenska urobiť: odstúpiť.“

12. 5. augusta 1992 pán Slobodník verejne vyhlásil, že bude s'ťažovateľa za toto vyhlásenie žalovať.

13. V rozhovore uverejnenom v českom denníku Lidové noviny dňa 12. augusta 1992 s'ťažovateľ okrem iného vyhlásil, že:

„(...) keď hovorím o fašistickej minulosti (pána Slobodníka), necharakterizujem ho, len si myslím, že skutočnosť, že bol na teroristickom kurze vedenom SS, spadá pod pojem fašistická minulosť. Myslím si, že takáto osoba nemá čo robiť vo vláde demokratického štátu...“.

14. V súvislosti s nomináciou pána Slobodníka na miesto člena vlády Slovenskej republiky boli otázky týkajúce sa jeho minulosti prevzaté niekoľkými slovenskými a českými denníkmi pred aj po uverejnení s'ťažovateľovho vyhlásenia. Články týkajúce sa tejto veci boli publikované aj v The New York Times dňa 22. 7. 1992, Tribune de Geneve dňa 18. 9. 1992, Izvestija dňa 31. 8. 1992 ako aj Austrian Press Agency. The New York Times, Tribune de Geneve a Izvestija neskôr publikovali reakciu pána Slobodníka na ich články.

15. Dňa 9. septembra 1992 pán D. Slobodník žaloval sťažovateľa za urážku podľa čl. 11 a nasl. Občianskeho zákonníka na Mestskom súde Bratislava. Neskôr rozšíril žalobu a tvrdil, že verše „v Bratislave zase vládne prokurátor... a vláda jednej strany je nad zákonom... a esesák sa objal s eštabákom“ zo sťažovateľovej básne sa vzťahovali na neho. Tiež uviedol, že vyššie spomenuté vyhlásenie publikované v novinách sa nesprávne odvolávalo na jeho fašistickú minulosť. Žalobca požadoval, že sťažovateľ musí zniesť náklady na publikáciu ospravedlnenia v piatich denníkoch a tiež vyplatiť mu 250.000,- Sk ako náhradu.

A. Konanie na Mestskom súde Bratislava

16. Dňa 18. októbra 1993 Mestský súd Bratislava zamietol žalobu. Zistil, že žalobca bol členom Hlinkovej mládeže, a že vo februári a marci 1945 sa zúčastnil na teroristickom kurze v Sekuliach. Konštatoval, že Hlinkova mládež bola podľa vojenských zásad organizovaný zbor Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany, a že podľa vtedy platného práva sa slovenský národ zúčastňoval na výkone štátnej moci prostredníctvom tejto strany. Súd konštatoval, že podľa § 5 Prezidentského dekrétu č. 5/1945 z 19. 5. 1945 treba z právnických osôb za štátne nespoľahlivé považovať tie, ktorých správa úmyselne a zámerne slúžila nemeckému a maďarskému vedeniu vojny alebo fašistickým alebo nacistickým účelom.

17. MS Bratislava ďalej zistil, že v máji 1945 odsúdil vojenský tribunál Sovietskej armády pána Slobodníka k 15 rokom väzenia na základe toho, že sa zúčastnil kurzu v Sekuliach a že 22. marca 1945 dostal rozkaz prekročiť frontovú líniu a vykonávať špionáž sovietskych vojsk. Rozsudok vojenského tribunálu ďalej vyhlásil, že pán Slobodník frontovú líniu neprekročil, ale sa vrátil v apríli 1945 domov, kde bol zadržaný. MS tiež uviedol, že žalobca si odpýkával trest v táboroch bývalého Sovietskeho zväzu až do jeho prepustenia v roku 1953. V roku 1960 Najvyšší súd ZSSR trest zrušil a zastavil konanie pre absenciu skutkovej podstaty trestného činu.

18. Pán Slobodník pred MS vyhlásil, že členom Hlinkovej mládeže bol len krátko, a že do organizácie vstúpil iba preto, lebo to bola podmienka pre jeho účasť na stolno-tenisovom turnaji. Ďalej vysvetlil, že bol povolaný na kurz v Sekuliach, a že vyhovel povolaniu zo strachu o seba a svoju rodinu. Pán Slobodník tvrdil, že bol vylúčený z kurzu ako nespoľahlivý potom ako sa o kurze negatívne vyjadril. Následne bol eskortovaný do štábu Hlinkovej mládeže v Bratislave odkiaľ mu bolo dovolené vrátiť sa domov do Banskej Bystrice s podmienkou, že bude podávať správy o Sovietskej armáde. MS ale nepokladal tieto fakty za preukázané. Za relevantný dôkaz neuznal najmä opis udalostí podľa žalobcovej knihy „Paragraf: Polárny kruh“, ktorá bola predtým publikovaná. Podľa súdu, skutočnosť, že v roku 1945 bol trest zrušený nepreukázala, že žalobca nebol členom Hlinkovej mládeže a že sa nezúčastnil na kurze v Sekuliach.

19. MS tiež konštatoval, že príslušné obdobie života pána Slobodníka bolo predmetom záujmu médií na Slovensku i v cudzine skôr ako došlo k vyhláseniu sťažovateľa, a že sám pán Slobodník pri viacerých príležitostiach komentoval a poskytol rozhovory o týchto veciach, na Slovensku aj v cudzine. Súd dospel k záveru, že sťažovateľ vo svojom vyhlásení vyjadril svoj názor na základe už v tlači publikovaných informácií. Predmetné vyhlásenie sa týkalo verejného činiteľa, ktorý bol nepochybne vystavený pozornému skúmaniu a niekedy aj kritike so strany iných členov spoločnosti. Tým, že urobil vyhlásenie, sťažovateľ uplatnil svoje právo na slobodu prejavu a nezasiahol neoprávnene do osobnostných práv sťažovateľa.

B. Odvolacie konanie

20. Pán Slobodník sa odvolal na Najvyšší súd pričom uviedol, že sťažovateľ nepreukázal, že mal „fašistickú minulosť“, a že MS nedefinoval zmysel tohto pojmu. Pán Slobodník

argumentoval, že bol povolaný na kurz v Sekuliach na základe rozkazu, a že ho pri prvej príležitosti opustil keď zistil, aký je jeho skutočný účel. Tiež vysvetlil, že v tom čase bolo vyhlásené stanné právo, a že ľudia boli protiprávne usmrčovani alebo väznení. Na základe prezidentského rozkazu boli členovia Hlinkovej mládeže začlenení do armádnych síl a spadali pod vojenské súdne a disciplinárne pravidlá. Sťažovateľ tvrdil, že sa nedopustil ničoho zlého proti svojej vlasti alebo proti fašistickým spojencom a dospel k záveru, že vyhlásenie sťažovateľa a báseň boli urážlivé.

21. Sťažovateľ najmä tvrdil, že súdy by mali upustiť od zaužívanej praxe podľa ktorej v konaní o ochranu osobnosti musí odporca preukázať pravdivosť svojich tvrdení. Uviedol, že dôkazné bremeno má byť prenesené na navrhovateľa alebo rozdelené medzi účastníkov. Sťažovateľ ďalej argumentoval tým, že jeho vyhlásenie je hodnotiaci úsudok založený na nesporných faktoch o tom, že žalobca bol členom Hlinkovej mládeže a že bol účastníkom teroristického kurzu v Sekuliach. Dôležité bolo to, že žalobca dobrovoľne vstúpil do organizácie a po jeho údajnom vylúčení z kurzu v Sekuliach sa zaviazal, ako bolo uvedené v rozsudku sovietskeho vojenského tribunálu z 19.mája1945, poskytovať štábu Hlinkovej mládeže informácie o pohyboch sovietskych vojsk. Sťažovateľ preto navrhol, aby bolo odvolanie zamietnuté.

22. Dňa 23.marca1994 Najvyšší súd zmenil rozsudok súdu prvostupňového súdu a rozhodol nasledovne:

„...(sťažovateľ) je povinný trpieť, aby Dušan Slobodník podľa svojho uváženia dal k dispozícii k uverejneniu Tlačovej agentúre Slovenskej republiky ako aj piatim novinám, podľa vlastného výberu tuzemským aj zahraničným na náklady (sťažovateľa) vyjadrenie v tomto znení:

1) Vyhlásenie (sťažovateľa) pre (Verejnú informačnú službu) a uverejnené v dennej tlači 30.júla 1992 v znení: „...Pán Slobodník sa stal tohto roku ministrom kultúry a školstva SR a vzápätí vyšla najavo jeho fašistická minulosť ... Domnieva sa pán Slobodník, že Slovensko má nejakú špecifickú výnimku a ako jediné, právo revidovať filozofiu norimberského procesu, záväznú pre vývoj všetkých ostatných európskych krajín?...“

2) Príležitostná báseňpod titulom „Dobrá noc, má milá v časti:“ ... V Bratislave prokurátor vládne zas a vláda jednej strany je viac ako zákon. Esesák sa objal s eštabákom...“ sú hrubým osočovaním a znevažovaním občianskej cti osoby a života a neoprávneným zásahom do osobnosti navrhovateľa Dušana Slobodníka.

4) (Sťažovateľ) je povinný vyplatiť z titulu nemajetkovej ujmy 200.000.- Sk. (...).“

23. Sťažovateľ mal tiež žalobcovi uhradiť náklady trov konania a ďalšie výdavky.

24. Najvyšší súd konštatoval, že navrhovateľ opísal príslušné udalosti v jeho knihe „Paragraf: Polárny kruh“ predtým ako vznikol spor o jeho minulosť, a že v priebehu konania nevyšli najavo žiadne iné relevantné skutočnosti.

25. Podľa názoru odvolacieho súdu, sa pojem „fašistická minulosť“ rovná vyhláseniu, že osoba má fašistickú minulosť. Súd vyslovil názor, že reštriktívny výklad tohoto pojmu dal vo vzťahu k navrhovateľovi sám sťažovateľ, v podstate právny výklad norimberskej filozofie. Táto filozofia bola odvodená z mnohostrannej dohody z 8.augusta1945, ktorá zahrňovala aj Štatút medzinárodného vojenského tribunálu, a ktorá sa stala súčasťou československého právneho poriadku dňa 2.októbra1947. Najvyšší súd uviedol, že je viazaný zásadou individuálnej zodpovednosti zakotvenej v uvedenej dohode.

26. Najvyšší súd preštudoval všetky dostupné dokumenty a dôkazy použité počas norimberského procesu vzťahujúce sa na Slovensko. V týchto dokumentoch nenašiel zmienku o Hlinkovej mládeži v súvislosti s fašistickými organizáciami. Zistil, že zo zákona o Hlinkovej mládeži a vykonávacích smerníc vyplýva, že tieto normy neobsahovali nič také, čo by propagovalo teóriu alebo realizáciu fašistických teórií. Ak niektoré osoby porušili kresťanské zásady na ktorých bola vybudovaná organizácia, bolo to v rozpore s platnými

pravidlami. Tieto osoby, a po prípade aj osoby, ktoré by sa nechali zneužiť pre kriminálne ciele, niesli individuálnu zodpovednosť. To však nie je prípad navrhovateľa. Najvyšší súd prijal jeho argumentáciu o tom, že sa dozvedel o povahe kurzu v Sekuliach až potom ako ho začal navštevovať.

27. Odvolací súd pokladal za irelevantný odkaz prvoinštančného súdu na Prezidentský dekrét č. 5/1945 z 19. mája 1945, ktorý sa týkal iba vlastníckych vzťahov, a to v tom, že uvažoval pod štátnu správu majetok štátne nespôahlivých osôb.

28. Odvolací súd pripomenul, že otázku trestnej a morálnej zodpovednosti upravovalo v danom čase Nariadenie č. 33 o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdnictva prijaté Slovenskou národnou radou 15. mája 1945 a tiež Dekrét prezidenta č. 16/1945 z 19. júna 1945 o potrestaní nacistických zločincov, zradcov a ich pomáhačov a o mimoriadnych ľudových súdoch. Tieto normy čiastočne vychádzali z princípu kolektívnej zodpovednosti, avšak nezmieňovali sa o Hlinkovej mládeži.

29. Pokiaľ ide o báseň sťažovateľa, Najvyšší súd konštatoval, že mala dátum 17. júla 1992, čiže deň kedy bola z balkóna Slovenskej národnej rady, na ktorom sa nachádzal aj D. Slobodník, vyhlásená suverenita Slovenskej republiky. Krátko potom napísal sťažovateľ svoje vyhlásenie týkajúce sa minulosti pána Slobodníka a dvaja novinári interpretovali báseň ako opísanie udalostí počas vyhlásenia suverenity Slovenska. Tvrdili, že sťažovateľ mal pod „členom SS“ na mysli pána Slobodníka. Súd preto dospel k záveru, že sťažovateľ básňou ako aj vyhlásením z 29.7.1992 porušil navrhovateľove osobnostné práva.

30. Požiadavka sťažovateľa, aby bolo dôkazné bremeno vo veci prenesené na navrhovateľa alebo prinajmenšom rozdelené medzi účastníkov nebola akceptovaná, pretože nemala základ vo vnútroštátnom práve a praxi. Najvyšší súd dospel k záveru, že sťažovateľ nepreukázal, že pán Slobodník bol v minulosti fašistom, prevezmúc názor, že pán Slobodník vstúpil do Hlinkovej mládeže, pretože sa chcel zúčastniť na športovej činnosti a nesúc motivovaný svojimi sympatiami k fašistickým tendenciám. Pokiaľ ide o kurz v Sekuliach, zistil, že pán Slobodník ho neskončil, a že bolo irelevantné, či z neho bol vylúčený alebo odišiel z vlastnej iniciatívy. Rozhodujúcou skutočnosťou bolo to, že z tohto dôvodu nebolo možné považovať minulosť žalobcu za fašistickú.

C. Konanie týkajúce sa sťažovateľovho dovolania

31. Sťažovateľ sa dovolal, okrem iného namietajúc porušenie svojich práv podľa článku 10 Dohovoru. Požadoval, aby Najvyšší súd rozhodol na základe príslušných ustanovení Prezidentského dekrétu č. 5/1945, že Hlinkova mládež mala povahu fašistickej organizácie, a že v súlade s príslušnými ustanoveniami Nariadenia Slovenskej národnej rady č. 1/1944 a č. 4/1944 sa mala účasť na akejkoľvek činnosti v rámci Hlinkovej mládeže posudzovať ako účasť v protiprávnej fašistickej organizácii. Ďalej namietal, že Najvyšší súd nezistil s patričnou istotou, či bol navrhovateľ skutočne vylúčený z kurzu v Sekuliach, a či sa zaviazal vykonávať teroristické akty alebo nie.

32. Dňa 25. mája 1995 iný senát Najvyššieho súdu zasadaajúci ako dovolací súd potvrdil rozhodnutie o odvolaní, podľa ktorého bol navrhovateľ oprávnený zariadiť publikovanie textu uvedeného v rozsudku z 23. marca 1994 týkajúceho sa vyhlásenia sťažovateľa z 29. júla 1992. Pokiaľ ide o zvyšok, dovolací súd zrušil rozsudky prvostupňového a odvolacieho súdu a vrátil vec späť Mestskému súdu Bratislava.

33. Dovolací súd nezdieľal názor sťažovateľa, že žalobca by mal byť vyzvaný aby preukázal, že sťažovateľove tvrdenia neboli pravdivé. Ďalej potvrdil, že osobu nemožno považovať za osobu s fašistickou minulosťou, okrem prípadu, že by propagovala alebo aktívne uskutočňovala fašistické praktiky. Číre členstvo v organizácii alebo účasť na

teroristickom kurze, po ktorom nenasledovali žiadne praktické akty, nemožno charakterizovať ako fašistickú minulosť.

34. Keďže sťažovateľ nepreukázal, že žalobca mal fašistickú minulosť vo vyššie uvedenom zmysle, súd zistil, že vyhlásenie bezdôvodne porušilo osobnostné práva žalobcu. V rozsudku dovolací súd pripustil, že slovenské právo charakterizovalo Hlinkovu mládež ako fašistickú organizáciu. Pripomenul však, že relevantné právne normy, vrátane tých, na ktoré sa odvolal sťažovateľ, sa týkali fyzických osôb len ak boli použiteľné ich osobitným konaním. Použitie uvedených noriem na všetkých členov týchto organizácií bez posúdenia ich skutočných činov by znamenalo priznanie kolektívnej viny. Pripomenul, že do Hlinkovej mládeže boli prijímané deti vo veku nad 6 rokov.

35. Dovolací súd konštatoval, že argument sťažovateľa o tom, že jeho vyhlásenie bolo hodnotiacim úsudkom, by bolo možné akceptovať, ak by sa sťažovateľ vo vyhlásení priamo odvolal na konkrétne okolnosti na ktorých svoj hodnotiaci úsudok založil. Súd okrem iného vyhlásil, že:

„V označení žalobcu ako osoby s fašistickou minulosťou nejde totiž o hodnotiaci úsudok vychádzajúci z hodnotenia faktov, ale o tvrdenie (vyhlásenie) urobené bez súčasného ozrejmenia skutkových okolností, z ktorých prípadne hodnotiteľ robí určitý úsudok. O hodnotiaci úsudok by išlo iba v prípade, ak by súčasťou vyhlásenia (sťažovateľa) bolo konštatovanie členstva v Hlinkovej mládeži a účasti na kurze, ktorú činnosť považuje hodnotiteľ za fašistickú minulosť. Iba takéto vyhlásenie založené na skutkových okolnostiach, z ktorých hodnotiteľ vychádzal, je úsudkom hodnotiaceho charakteru, ktorého pravdivosť by nemusel preukazovať. Len takýto výklad zabezpečí vyváženosť práva na slobodu prejavu a práva na ochranu povesti (osoby) v zmysle článku 10 Dohovoru.“

36. Súd potom zistil, že obmedzenie sťažovateľovej slobody prejavu bolo zlučiteľné s požiadavkami článku 10 ods. 2 Dohovoru, pretože bolo nevyhnutné na ochranu povesti navrhovateľa v súlade s paragrafom 11 a nasl. Občianskeho zákonníka.

37. Pokiaľ ide o báseň, dovolací súd zrušil rozsudky prvostupňového a dovolacieho súdu pre nedostatok dôkazov a potvrdil, že v ďalšom konaní by navrhovateľ musel preukázať, že sťažovateľ sa v básni zmienil o ňom. Zrušil tiež rozhodnutie o odvolaní sa proti nemajetkovej ujme a trovám konania, keďže ich priznanie závisí od posúdenia obidvoch porušení namietaných žalobcom.

D. Ďalšie konanie

38. Dňa 14. apríla 1996 Mestský súd Bratislava prijal nové rozhodnutie v zostatku veci. Zastavil konanie v časti týkajúcej sa básne, na základe toho, že žalobca túto časť žaloby stiahol.

39. Mestský súd ďalej zamietol požiadavku na odškodnenie za nemajetkovú ujmu, pretože nemal za preukázané, že by vyhlásenie sťažovateľa závažným spôsobom znížilo dôstojnosť navrhovateľa a jeho postavenie v spoločnosti v zmysle paragrafu 13 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Podľa súdu, navrhovateľ nepreukázal, či bola široká publicita týkajúca sa jeho osoby dôsledkom vyhlásenia sťažovateľa alebo či bola dôsledkom novinových článkov a navrhovateľovej knižky publikovanej pred sťažovateľovým vyhlásením.

40. Po posúdení toho, do akej miery boli účastníci úspešní v konaní, Mestský súd nariadil navrhovateľovi vyplatiť 56.780,- Sk sťažovateľovi ako náhradu príslušnej časti trov konania. Sťažovateľ a navrhovateľ mali zaplatiť 875,- a 2.625,- Sk na úhradu trov preddavkovaných súdom.

41. Dňa 25. novembra 1998 Najvyšší súd potvrdil rozhodnutie Mestského súdu Bratislava zastaviť konanie vo veci básne a zamietnuť požiadavku žalobcu na nemajetkovú ujmu. Najvyšší súd potvrdil, že žiadny účastník nemá právo za náhradu trov konania. Ďalej nariadil

stranám zaplatiť polovicu výdavkov preddavkovaných štátom, konkrétne 1.750,- Sk. Pán Slobodník sa dovolal. Konanie ešte prebieha.

II. POUŽITELNÉ VNÚTROŠTÁTNE PRÁVO A PRAX

A. Dekrét prezidenta č. 5/1945

42. Tento dekrét vydal prezident Beneš dňa 19.5.1945 a týkal sa, okrem iného, zriadenia štátnej správy nad majetkom „Nemcov, Maďarov, zradcov a kolaborantov a niektorých organizácií a inštitúcií“.

43. Paragraf 4 ods. b) ako pre štát nespoľahlivé:

„ osoby, ktoré vykonávali činnosť namierenú protištátnej suverenite, nezávislosti, celistvosti, demokraticko-republikánskej forme štátu, alebo bezpečnosti a obrane Československej republiky, ktoré navádzali iné osoby k účasti na takejto činnosti a v akejkoľvek forme vedome podporovali nemeckých a maďarských okupantov. Medzi osoby spadajúce do tejto kategórie musia byť zahrnuté napríklad vedúcich predstaviteľov Hlinkovej mládeže a iných fašistických organizácií podobnej povahy.“

44. Paragraf 5 kvalifikuje ako pre štát nespoľahlivé tie právnické osoby, ktorých správa vedome podporovala vedenie vojny Nemcami a Maďarmi alebo slúžili na fašistické alebo nacistické ciele.

B. Občiansky zákonník a príslušná prax

45. Právo na ochranu ľudskej dôstojnosti, občianskej cti, povesti a dobrého mena je zaručené článkom 11 a n. Občianskeho zákonníka.

46. Podľa článku 11, má fyzická osoba právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

47. Podľa článku 13 ods. 1, má fyzická osoba právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jej osobnosti, aby sa odstránili následky týchto zásahov a aby jej bolo dané primerané zadosťučinenie.

48. Článok 13 ods. 2) ustanovuje, že pokiaľ by sa nezdalo postačujúce zadosťučinenie podľa odseku 1 najmä preto, že bola v značnej miere znížená dôstojnosť fyzickej osoby alebo jej vážnosť v spoločnosti, má fyzická osoba tiež právo na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch.

49. V súlade so zaužívanou praxou, žalobca v konaní o ochranu osobnosti musí preukázať, že tvrdenia žalovaného objektívne mohli zasiahnuť do jeho práv podľa článku 11 Občianskeho zákonníka. Ak je splnená táto požiadavka, tak žalovaný, ak chce uspieť, musí predložiť dôkazy spôsobilé preukázať pravdivosť svojich tvrdení.

PRÁVO

I. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 10 DOHOVORU

50. Sťažovateľ namietal, že bolo porušené jeho právo na slobodu prejavu tým, že súdy vyhovelí žalobe týkajúcej sa vyhlásenia publikovaného 30.7.1992. Namietal porušenie článku 10 Dohovoru, ktorý znie:

„ 1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.

2. Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré stanovuje zákon a ktoré

sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti alebo verejnej bezpečnosti, na predchádzanie nepokojom alebo zločinnosti, ochranu zdravia alebo morálky, ochranu povesti alebo práv iných, zabránenia úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“

A. Existencia zásahu

51. Súd zisťuje, že je zrejmé a nepopierateľné, že tým, že príslušné súdne rozhodnutia vyhlásili vyhlásenie sťažovateľa za urážlivé a nariadili mu strieť publikovanie takéhoto záveru v piatich denníkoch podľa výberu navrhovateľa došlo k zásahu do sťažovateľovho práva na slobodu prejavu.

B. Ospravedlnenie zásahu

52. Zásah by bol v rozpore s článkom 10 Dohovoru vtedy, ak by nebol upravený zákonom (prescribed by law), ak by nesledoval jeden alebo viaceré legitímne ciele uvedené v odseku 2 článku 10, a ak by nebol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ na dosiahnutie takéhoto cieľa alebo cieľov. Súd postupne preskúma každé z týchto kritérií.

1. „Upravený zákonom“

53. Sťažovateľ tvrdil, že právny základ pre obmedzenie jeho slobody prejavu nebol dostatočne predvídateľný tak ako to vyžaduje judikatúra Súdu. Uviedol najmä, že slovenské právo, tak ako je vykladané a používané vnútroštátnymi súdmi, nedefinuje primerane urážku (defamáciu) v tom, že nerozlišuje medzi hodnotiacimi úsudkami a uvedením faktov a medzi verejnými činiteľmi a súkromnými osobami. Predvídateľnosť obmedzenia by mohla byť spochybnená aj tým, že sťažovateľ odôvodnene veril, že vnútroštátne súdy budú postupovať v súlade s judikatúrou Súdu podľa Dohovoru týkajúcej sa chápania nestranného komentovania a dôkazného bremena v podobných veciach.

54. Vláda nesúhlasila a trvala na tom, že zásah bol upravený zákonom, konkrétne článkom 11 a nasl. Občianskeho zákonníka.

55. Pokiaľ ide o argument sťažovateľa, že vnútroštátne súdy nepostupovali v súlade s case-law Dohovoru, Súd zisťuje, že táto otázka musí byť preskúmaná nižšie pri určení toho, či zásah bol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“.

56. Pokiaľ sťažovateľ namieta, že nebolo možné dostatočne predvídať príslušný zákon, Súd pripomína, že jedna z požiadaviek vyplývajúca z pojmu „upravený zákonom“ je predvídateľnosť predmetného opatrenia. Normu nemožno považovať za „zákon“, pokiaľ nie je formulovaná dostatočne presne, aby umožnila občanovi regulovať jeho správanie: musí byť schopný - v prípade potreby s primeraným poučením - predvídať, v miere primeranej okolnostiam, následky, ktoré môže mať určitý akt. Dôsledky nemusia byť predvídateľné s absolútnou istotou: skúsenosť ukazuje, že toto nie je dosiahnuteľné. Hoci je istota v oblasti práva vysoko želateľná, mohla by viesť k prehnanej tvrdošti a právo musí byť v stave držať krok s okolnosťami. Preto, mnohé zákony sú zjavne formulované v pojmoch, ktoré sú viac alebo menej široké, a ktorých interpretácia a použitie sú otázkou praxe (pozri napr. Rekvényi v. Hungary (GC), no. 25390/94, § 34, ECHR 1999-III).

57. Namietaný zásah má právny základ, konkrétne články 11 a 13 ods. 1) Občianskeho zákonníka. Podľa posledného spomenutého ustanovenia, každá fyzická osoba môže požadovať, aby sa zastavilo neodôvodnené zasahovanie do jej práv na ochranu osobnosti v zmysle článku 11 Občianskeho zákonníka, aby sa odstránili dôsledky takéhoto zásahu, a aby jej bolo priznané primerané zadosťučinenie. Je vecou vnútroštátnych súdov, aby posúdili

osobitné sťažnosti o údajnom zásahu a rozhodli o primeranom zadostučinení. V súlade so zaužívanou praxou, musí navrhovateľ v konaniach o ochranu osobnosti preukázať, že tvrdenia odporcu boli objektívne v stave poškodiť jeho práva podľa článku 11 Občianskeho zákonníka, pričom ak má mať obrana úspech, tak sa od odporcu vyžaduje, aby predložil dôkazy dokazujúce pravdivosť jeho tvrdení. Súd s uspokojením konštatuje, že použitie týchto zákonných ustanovení a prax neprekročili vo veci sťažovateľa to, čo mohlo byť za daných okolnostiach primerane predvídateľné. Vzhľadom na to, zásah bol upravený zákonom v zmysle článku 10 ods. 2 Dohovoru.

2. Legitímny cieľ

58. Súd zisťuje, a toto nebolo ani premetom sporu medzi stranami, že dôvody na ktoré sa odvolali slovenské súdy, boli v súlade s účelom ochrany práv navrhovateľa na ochranu osobnosti, ktorý sa cítil postihnutý sťažovateľovým vyhlásením. Preto, zásah sledoval legitímny cieľ pre účely odseku 2 článku 10, konkrétne ochranu „povesti alebo práv iných“.

3. „Nevyhnutý v demokratickej spoločnosti“

a) Argumenty pred Súdom

(i) Sťažovateľ

59. Sťažovateľ tvrdil, že zásah nebol „nevyhnutý v demokratickej spoločnosti“, pretože vnútroštátne súdy nerešpektovali zásadu proporcionality medzi obmedzením slobody prejavu a cieľom zakotveným v článku 10 ods. 2 Dohovoru. Najmä, bol potrestaný za kritiku člena vlády, u ktorého by mala byť hranica prijateľnej kritiky širšia ako u súkromnej osoby. Ďalej argumentoval tým, že slobodná politická diskusia o politických otázkach si zasluhuje väčšiu ochranu ako nepolitická diskusia, a že vzhľadom na to, má štát veľmi úzky priestor na obmedzovanie takéhoto prejavu.

60. Sťažovateľ s odvolaním sa na case-law Súdu uviedol, že sloboda prejavu sa vzťahuje aj na informácie alebo myšlienky, ktoré urážajú, šokujú alebo zjatrujú, a že sloboda tlače zahŕňa aj prípadné utieknutie sa k určitému stupňu zveličovania alebo dokonca provokovania.

61. Jeho vyhlásenie o minulosti pána Slobodníka bolo hodnotiacim úsudkom, ktorý formuloval potom, ako sa prostredníctvom médií a z knihy napísanej pánom Slobodníkom dozvedel, že tento bol členom Hlinkovej mládeže a účastníkom teroristického kurzu v Sekuliach. Sťažovateľ považoval za potrebné vyjadriť svoj názor pred verejnosťou ktorá mala právo byť informovaná o minulosti verejného činiteľa. Nekonal v zlej viere, urobiac svoje vyhlásenie na základe široko známych skutočností, ktoré, ako veril, oprávňovali k použitiu pojmu „fašistická minulosť“.

62. Podľa sťažovateľa, názor Najvyššieho súdu o tom, že jeho vyhlásenie by mohlo byť považované za hodnotiaci úsudok len vtedy, ak by sa súčasne odvolalo na skutočnosti z ktorých vychádzalo, bol príliš reštriktívny a omylný. Uviedol, že dôkazné bremeno, ktoré bolo naňho uvalené v súlade s vnútroštátnou praxou, znamenalo porušenie jeho práva na slobodu prejavu. V tejto súvislosti, argumentoval najmä tým, že (i) Najvyšší súd mu odmietol prostriedky na preukázanie pravdivosti jeho tvrdení tým, že skreslil to čo predstavovalo fašistickú minulosť, alebo ako alternatívu, že mu protiprávne odmietol primeraný priestor pre omyl pri urobení vyhlásení o členovi vlády, ktorým nechýbal základ alebo dobromyseľnosť, a že (ii) sa od neho požadovalo, aby preukázal pravdivosť úsudku vyjadreného vo vyhlásení, hoci hodnotiace úsudky nepodliehajú dokazovaniu.

63. Nakoniec, sťažovateľ zdôraznil, že jeho vyhlásenie bolo urobené v kontexte voľnej politickej diskusie a že sa týkalo veci verejného záujmu, konkrétne hodnotenia minulosti politika. Vyhlásenie sledovalo legitímny cieľ, konkrétne poukázanie na to, že ak existuje čo len tieň podozrenia, by dotknutá osoba nemala zastávať verejnú funkciu. V širšom kontexte sa tiež dotklo hodnotenia príslušnej časti histórie Slovenska počas Druhej svetovej vojny, ktorá je na Slovensku stále dôležitou otázkou. Sťažovateľ dospel k záveru, že bolo porušené právo na jeho slobodu prejavu.

(ii) Vláda

64. Vláda argumentovala, že zásah bol primeraný legitímnemu cieľu a dôvody uvedené vnútroštátnymi súdmi boli postačujúce a primerané. Podľa vlády mohlo mať označenie politika za osobu s fašistickou minulosťou ťažký dopad na povesť dotknutej osoby.

65. Odôvodnila to tým, že sťažovateľ urobil vyhlásenie krátko po parlamentných voľbách v roku 1992 a potom ako sa pán Slobodník stal ministrom kultúry a školstva. Podľa vlády sa sťažovateľ dozvedel všetky skutočnosti o minulosti pána Slobodníka dlho pred voľbami z jeho knihy. Okrem vyhlásenia o údajnej fašistickej minulosti pána Slobodníka sťažovateľ neuviedol žiadne iné relevantné dôvody, také ako to, že pán Slobodník mal 17 rokov v roku 1945, dôvody pre jeho účasť na teroristickom kurze, jeho vylúčenie z kurzu, jeho následné odsúdenie a 8 ročné väznenie v sovietskom tábore, a nakoniec rozhodnutie Najvyššieho súdu ZSSR z roku 1960, na základe ktorého bolo odsúdenie zrušené z dôvodu, že nespáchal žiadny trestný čin. Navyše, porovnanie konania pána Slobodníka a fašistickej minulosti nebolo ani založené na presných alebo správnych skutočnostiach ani nezodpovedalo dobromyselnému hodnoteniu príslušných skutočností.

66. Vláda pripomenula, že vnútroštátne súdy nepožadovali od sťažovateľa, aby zverejnil ospravedlnenie, že umožnili navrhovateľovi publikovanie prehlásenia o urážlivej povahe sťažovateľovho vyhlásenia v piatich denníkoch na náklady sťažovateľa, od ktorého sa preto v tejto súvislosti požadovalo len strpieť výkon práva žalobcu.

67. Nakoniec, vláda uviedla, že vec celkove vzbudila pozornosť verejnosti na Slovensku a zdôraznila, že rozhodnutie Súdu o podstate tejto sťažnosti má prejudiciálny význam pre slovenské súdy pri rozhodovaní o podobných veciach.

(iii) Pán D. Slobodník

68. Vo svojom komentári predloženom podľa článku 36 ods. 2 Dohovoru a Pravidla 61 ods. 3 Rokovacieho poriadku Súdu, pán D. Slobodník uviedol, že svoju knihu „Paragraf: Polárny kruh“ napísal medzi 1989 a 1990, t.j. keď bol vedeckým pracovníkom v oblasti literatúry, a že bola publikovaná v roku 1991. Knižka obsahovala podrobné opísanie relevantných udalostí, ktoré, podľa pána Slobodníka sťažovateľ nevzal do úvahy pri urobení vyhlásenia. V tomto kontexte, pán Slobodník najmä tvrdil, že (i) že vstúpil do Hlinkovej mládeže potom ako v máji 1944 vyhral regionálne majstrovstvo v stolnom tenise, pretože členstvo v organizácii bolo podmienkou pre jeho účasť v nasledujúcom celoslovenskom turnaji, a že (ii) v roku 1944 po potlačení Slovenského národného povstania vyhlásení stanného práva on a jeho matka pomohli oslobodiť štyroch zahraničných partizánov z nemeckej nemocnice.

69. Pokiaľ ide o kurz v Sekuliach, pán Slobodník musel vyhovieť povolávaciemu rozkazu veliteľstva Hlinkovej mládeže z obavy pred postihom. Ďalej vysvetlil, že o skutočnom dôvode kurzu sa dozvedel až po príchode do Sekúl, že tento kurz navštevoval len asi 10-12 dní, a že bol vylúčený po vyjadrení svojho negatívneho postoja ku kurzu. Následne, prisľúbil predstaviteľom veliteľstva Hlinkovej mládeže, že im bude dodávať informácie týkajúce sa

sovietskej armády, pretože sa chcel dostať domov. Avšak, nevykonávalo žiadnu špionáž. Pán Slobodník uviedol, že tieto skutočnosti boli podložené príslušnými dokumentmi uloženými v archívoch a že súdy druhej a tretej inštancie ich považovali za preukázané.

70. Podľa pána Slobodníka, sťažovateľ prekrútil príslušné fakty a urobil vyhlásenie o jeho minulosti pretože začali mať odlišné politické názory v kontexte parlamentných volieb v roku 1992. Pán Slobodník tvrdil, že zatiaľ čo sťažovateľ sa v roku 1991 verejne zmienil o jeho knihe „napísanej milým, odpúšťajúcim perom kresťana“, stala sa pre neho o rok neskôr dôkazom o fašistickej minulosti pána Slobodníka. Z toho vyplýva, že sťažovateľ neurobil svoje vyhlásenie dobromyseľne.

71. Nakoniec, pán Slobodník prehlásil, že tým, že sťažovateľ spojil jeho minulosť a Norimberské procesy, hrubo zasiahol do jeho súkromia. Navyše, sťažovateľ kritizoval jeho minulosť a nie jeho konanie ako člena vlády. Pán Slobodník dospel k záveru, že zásah do sťažovateľovho práva na slobodu prejavu bol odôvodnený.

(b) Posúdenie Súdom

(i) Použiteľné zásady

72. Podľa case-law Súdu, sloboda prejavu tvorí jeden zo základných prvkov demokratickej spoločnosti a jednu zo základných podmienok pre jej rozvoj a uplatnenie každého jednotlivca. S výhradou odseku 2 článku 10, sa nevzťahuje len na „informácie“ alebo „myšlienky“, ktoré sú priaznivo prijímané alebo považované za neútočné alebo neutrálne, ale tiež na také, ktoré urážajú, šokujú alebo zjaturujú. Článok 10 chráni nielen podstatu vyjadrených ideí a informácií ale aj ich formu, v ktorej sú sprostredkované. Táto sloboda podlieha výnimkám zakotveným v článku 10 ods. 2), ktoré ale musia byť striktné formulované (pozri Nilsen and Johnsen v. Norway (GC), no. 23118/93, § 43, ECHR 1999-VIII; a Lehideux and Isorni v. France, 23 September 1998, Reports 1998-VII, § 52, s. 2886).

73. Testovanie „nevyhnutnosti v demokratickej spoločnosti“ požaduje od Súdu, aby určil, či namietaný „zásah“ korešponduje s „naliehavou spoločenskou potrebou“, či bol primeraný sledovanému legitímnemu cieľu, a či dôvody uvádzané štátnymi orgánmi na jeho zdôvodnenie boli primerané a dostačujúce. Pri posudzovaní toho, či existuje takáto „potreba“ a aké opatrenia by mali byť prijaté, štátne orgány majú ponechaný určitý priestor na vlastnú úvahu. Priestor na vlastnú úvahu však nie je neohraničený ale ide ruka v ruke s európskym dohľadom zo strany Súdu, ktorý má úlohu vyniesť konečné rozhodnutie o tom, či je zásah zlučiteľný so slobodou prejavu tak ako je chránená v článku 10. Úloha Súdu vykonávať funkciu dohľadu nespočíva v nahradení štátnych orgánov, ale skôr v preskúmaní rozhodnutí, ktoré prijali v rámci priestoru na vlastnú úvahu podľa článku 10 vo svetle prípadu ako celku. Pri výkone sa Súd musí uspokojivo presvedčiť, že štátne orgány použili štandardy, ktoré sú v súlade so zásadami zakotvenými v článku 10, a navyše, že štátne orgány založili svoje rozhodnutia na prijateľnom posúdení relevantných faktov (pozri Vogt v. Germany, 26 September 1995, Series A no. 323, pp. 25-26, § 52; Jerusalem v. Austria, no. 26958/95, 27.2.2001, § 33, nepublikovaný, s ďalšími odkazmi).

74. Súd ďalej pripomína, že podľa článku 10 ods. 2 Dohovoru existuje len malý priestor na obmedzenie politických prejavov alebo diskusie o otázkach verejného záujmu (pozri Surek v Turkey (No. 1) (GC), no. 26682/95, § 61, bude publikovaný v oficiálnej zbierke Súdu). Navyše, hranica prijateľného kriticismu je širšia pokiaľ ide o politika ako takého ako v prípade súkromnej osoby. Na rozdiel od súkromnej osoby, politik sa vystavuje podrobnému skúmaniu svojich slov a činov zo strany novinárov a verejnosti, a preto musí prejavovať väčší stupeň tolerancie (pozri Lingens v. Austria, 8 June 1986, Series A No. 103, p. 26, § 42, alebo Incal v. Turkey, 9 June 1998, Reports 1998-IV, p. 1567, § 54).

75. Vo svojej praxi, Súd rozlišuje medzi uvedením faktov a hodnotiacimi úsudkami. Kým existencia faktov môže byť preukázaná, pravdivosť hodnotiacich úsudkov nepodlieha dokazovaniu. Nemožno splniť požiadavku na preukázanie pravdivosti hodnotiaceho úsudku a takáto požiadavka sama o sebe porušuje slobodu prejavu, ktorá tvorí základnú súčasť práva chráneného článkom 10 (pozri vyššie citovaný rozsudok vo veci *Lingens v. Austria*, p. 28, § 46; a *Oberschlick v. Austria*, 23 May 1991, Series A, no. 204, p. 27, § 63).

76. Tam kde vyhlásenie prerastie do hodnotiaceho úsudku, môže primeranosť zásahu závisieť na tom, či existuje dostatočný skutkový základ pre napadnuté vyhlásenie, pretože dokonca aj hodnotiaci úsudok bez akéhokoľvek skutkového základu na jeho podporu môže byť prehnaný (*De Haes and Gijssels v. Belgium*, 24 February 1997, Reports 1997-I, p. 236, § 47; *Jerusalem v. Austria*, § 43).

(ii) Použiteľnosť vyššie uvedených zásad na predmetnú vec

77. V tejto veci je Súd vyzvaný, aby preskúmal sťažovateľovu sťažnosť, že rozsudok dovolacieho súdu, na základe ktorého bol povinný strpieť uverejnenie textu prehlasujúceho jeho vyhlásenie za urážlivé, zasiahol do jeho slobody prejavu porušením článku 10 Dohovoru. Pri výkone dohliadacej jurisdikcie Súd musí prihliadať na namietaný zásah do sťažovateľovho práva na slobodu prejavu vo svetle veci ako celku, vrátane obsahu dotknutého vyhlásenia, kontextu v ktorom bolo urobené a tiež konkrétnych okolností, ktorých sa vec týka.

78. Všeobecnou zásadou je, že „nevyhnutnosť“ akéhokoľvek obmedzenia slobody prejavu musí byť presvedčivo preukázaná. Nepochybne, je v prvom rade na štátnych orgánoch, aby posúdili či pre obmedzenie existuje „naliehavá spoločenská potreba“. Vo veciach týkajúcich sa tlače, je priestor pre úvahu štátu ohraničený záujmom demokratickej spoločnosti o zabezpečenie a udržanie slobody tlače. Tento záujem bude veľký vplyv pri posudzovaní toho, či bolo obmedzenie primerané sledovanému legitímnemu cieľu, pretože musí byť vykonané podľa odseku 2 článku 10 (*Thoma v. Luxemburg*, no. 38432/97, 29.3.2001, § 48).

79. Sťažovateľovo vyhlásenie bolo publikované v nasledujúcom kontexte. Bolo krátko po parlamentných voľbách v roku 1992, menovaní novej vlády a po prijatí deklarácie o suverenite Slovenska. Pán Slobodník bol menovaný za ministra kultúry a školstva.

80. Vo vyhlásení sťažovateľ vyjadril vážne znepokojenie o udržanie demokratického charakteru slovenského emancipačného procesu. Sťažovateľ bol znepokojený najmä politickými vodcami Slovenska. Kritizoval pána Slobodníka za jeho údajnú fašistickú minulosť, ktorú považoval za nezlučiteľnú s osobnostnými kvalitami člena vlády. Vyzval k rezignácii pána Slobodníka súdiac, že Slovensko by sa inak mohlo ocitnúť v izolácii pre pochybnosti, ktoré by mohli vzniknúť pokiaľ ide o to, či boli úprimné vládne demokratické prehlásenia.

81. Súd konštatuje, že sťažovateľovo vyhlásenie bolo urobené a publikované ako súčasť politickej diskusie o veciach všeobecného a verejného znepokojenia týkajúceho sa histórie Slovenska, ktorá by mohla mať dopad na jeho budúci demokratický vývoj. Navyše, hoci vyhlásenie neuvádzalo pramene, bolo založené na faktoch, ktoré boli publikované samotným pánom Slobodníkom a v tlači pred uverejnením sťažovateľovho vyhlásenia.

82. Pokiaľ ide o dôvody uvedené dovolacím súdom na odôvodnenie zásahu do sťažovateľovho práva, Súd konštatuje, že pripustil, že slovenské právo charakterizovalo Hlinkovu mládež ako fašistickú organizáciu. Napriek tomu, tento súd zistil, že sťažovateľov argument, že jeho vyhlásenie bolo hodnotiacim úsudkom, by mohol byť akceptovaný len ak by vyhlásenie sprevádzal odkaz na tie skutočnosti, na základe ktorých sťažovateľ urobil svoj záver, konkrétne členstvo pána Slobodníka v Hlinkovej mládeži a jeho účasť na kurze v Sekuliach. Dovolací súd potvrdil, že v takom prípade by názor vyjadrený sťažovateľom nepotreboval žiadny dôkaz. Tým najvyššia súdna inštancia rozhodujúc o podstate príslušnej

časti v podstate veci pripustila, že sťažovateľovmu vyhláseniu nechýbal skutkový základ pre názor, ktorý vyjadril. Avšak, dovolací súd tiež potvrdil, že pojem „fašistická minulosť“ zahŕňa to, že osoba aktívne propagovala alebo realizovala fašizmus. Keďže sťažovateľ nepreukázal, že pán Slobodník mal fašistickú minulosť v tomto zmysle, jeho vyhlásenie neoprávnené porušilo práva pána Slobodníka na ochranu osobnosti.

83. Súd vyjadruje názor, že podpora slobodnej politickej diskusie je veľmi dôležitým znakom demokratickej spoločnosti. Prikladá najvyššiu dôležitosť slobode prejavu v kontexte politickej diskusie a je toho názoru, že na to, aby sa ospravedlnilo obmedzenie politického prejavu sa vyžadujú veľmi silné dôvody. V dotknutom štáte by pripustenie širokých obmedzení na politický prejav v konkrétnych prípadoch nepochybne všeobecne postihlo rešpektovanie slobody prejavu.

84. Sťažovateľovo vyhlásenie bolo zreteľne urobené v silnom politickom kontexte a to takom, ktorý bol kľúčový pre demokratický vývoj na Slovensku. Obsahovalo tvrdé slová, avšak nebolo bez skutkového základu. Neexistuje nič, z čoho by sa dalo vyvodiť, že bolo urobené inak ako dobromyseľne, sledujúc legitímny cieľ ochrany demokratického vývoja novo utvoreného štátu, ktorého bol sťažovateľ občanom.

85. Súd zisťuje, že sťažovateľovo vyhlásenie bolo hodnotiacim úsudkom, ktorého pravdivosť nepodlieha dokazovaniu. Bolo urobené v rámci slobodnej diskusie o otázke všeobecného záujmu, konkrétne politického vývoja Slovenska vo svetle historického pozadia krajiny. Vyhlásenie sa týkalo verejnej osobnosti, ministra vlády, vo vzťahu ku ktorému sú hranice prijateľnej kritiky širšie ako u súkromnej osoby.

86. Pokiaľ ide o dôvody uvádzané dovolacím súdom, Súd zásadne nemôže prijať tvrdenie, že hodnotiaci úsudok môže byť za takýto považovaný len ak je sprevádzaný faktami, na ktorých bol založený (pozri bod 33 vyššie). Nevyhnutnosť spojenia hodnotiaceho úsudku a faktov na jeho podporu sa môže pohybovať od prípadu k prípadu v súlade s osobitnými okolnosťami. V tejto veci, je Súd uspokojený tým, že hodnotiaci úsudok, ktorý urobil sťažovateľ, bol založený na informáciách, ktoré už boli známe širšej verejnosti., pretože bol známy politický život pána Slobodníka a informácie o jeho minulosti boli ním odhalené v jeho knihe a v publikáciách v tlači, ktoré predchádzali vyhláseniu sťažovateľa. Súd sa rovnako nemôže podpísať pod reštriktívnu definíciu pojmu „fašistická minulosť“. Pojem je široký, môže v tých čo ho čítajú vzbudiť rôzne predstavy pokiaľ ide o jeho obsah a význam. Jednou z nich môže byť tá, že osoba bola vo fašistickej organizácii ako člen, dokonca aj keď to nebolo spojené s osobitnými aktivitami propagujúcimi fašistické ideály.

87. Dovolací súd presvedčivo nepreukázal akúkoľvek naliehavú sociálnu potrebu pre postavenie ochrany osobných práv verejnej osobnosti nad sťažovateľovo právo na slobodu prejavu a všeobecný záujem o podporu tejto slobody ak ide o otázky verejného záujmu. Z rozhodnutí vnútroštátnych súdov najmä nevyplýva, že by sa sťažovateľovo vyhlásenie dotklo politickej kariéry pána Slobodníka alebo jeho profesionálneho alebo súkromného života.

88. Súd záverom zisťuje, že dôvody uvádzané dovolacím súdom nemožno považovať ako dostačujúce a primerané na zdôvodnenie zásahu do sťažovateľovho práva na slobodu prejavu. Štátne orgány preto zlyhali pri určení spravodlivej rovnováhy medzi príslušnými záujmami.

89. Vzhľadom na uvedené, namietaný zásah nebol „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ v zmysle článku 10 § 2 Dohovoru.

90. Preto došlo k porušeniu článku 10 Dohovoru.

II. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 9 DOHOVORU

91. Sťažovateľ ďalej namietal, že bolo porušené jeho právo na slobodu myslenia tým, že mu bolo prikázané strpieť publikovanie textu prehlasujúceho jeho vyhlásenie za urážlivé. Namietal porušenie článku 9 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„1. Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva; toto právo zahŕňa slobodu zmeniť náboženstvo alebo vieru, ako aj slobodu prejavovať náboženstvo alebo vieru sám alebo spoločne s inými, verejne alebo súkromne, bohoslužbou, vyučovaním, náboženskými úkonmi a zachovávaním obradov.

2. Sloboda prejavovať náboženstvo alebo vieru môže podliehať len takým obmedzeniam, ktoré sú stanovené zákonom a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme verejnej bezpečnosti, ochrany verejného poriadku, zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.“

92. Súd je názoru, že napadnuté opatrenie predstavuje zásah do sťažovateľovho výkonu slobody prejavu, ktorý preskúmal vyššie podľa článku 10 Dohovoru a že v tomto ohľade nevzniká žiadna osobitná otázka vo vzťahu k článku 9.

III. ÚDAJNÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 14 DOHOVORU

93. Sťažovateľ namietal, že bol diskriminovaný na základe svojho politického názoru tým, že vnútroštátne súdy mu uložili neprimerané dôkazné bremeno, že prekročili definíciu pojmu „fašistický“, a že mal strpieť publikovanie textu prehlasujúceho jeho vyhlásenie za urážlivé. Namietal porušenie článku 14 Dohovoru, ktorý ustanovuje:

„ Užívanie práv a slobôd priznaných týmto dohovorom musí byť zabezpečené bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.“

94. Vláda trvala na tom, že sťažovateľova námietka diskriminácie bola nepodložená.

95. Súd preskúmal túto sťažnosť v spojení s článkami 9 a 10 Dohovoru, avšak nezisťuje žiadny náznak toho, že namietané opatrenie môže byť pripísané rozdielu v zaobchádzaní založenom na sťažovateľovom politickom názore alebo akomkoľvek inom primeranom základe.

96. Vzhľadom na uvedené, Súd dospieva k záveru, že nedošlo k porušeniu článku 14 Dohovoru.

IV. POUŽITIE ČLÁNKU 41 DOHOVORU

97. Článok 41 Dohovoru ustanovuje:

„ Ak Súd dospeje k záveru, že bol porušený Dohovor alebo jeho protokoly, a ak vnútroštátne právo dotknutej Vysokej zmluvnej strany umožňuje len čiastočnú nápravu, Súd prizná v prípade potreby poškodenej strane spravodlivé zadosťučinenie.“

A. Škoda

98. Sťažovateľ požadoval sumu 1,000.000,- slovenských korún (Sk) ako náhradu za peňažnú a nepeňažnú ujmu. Vysvetlil, že počas funkčného obdobia vlády, ktorej členom bol pán Slobodník bol prepustený z divadla, v ktorom bol zamestnaný a že nemohol publikovať svoje diela, pretože vydavatelia, distribútori a predavači kníh sa s ním nechceli zaoberať z dôvodu negatívnych prístupov, ktoré voči nemu prejavili niekoľkí oficiálni predstavitelia. Sťažovateľ ďalej argumentoval tým, že strata príjmu, nátlak, ktorý musel znášať a hrozby proti jeho osobe ho prinútili presťahovať sa do Českej republiky a že v tejto súvislosti mal významné výdavky.

99. Vláda odpovedala, že neexistuje príčinná súvislosť medzi namietaným porušením Dohovoru a požadovanou náhradou škody.

100. Súd zisťuje, že neexistujú dostatočné dôkazy o príčinnej súvislosti medzi porušením článku 10, ktoré zistil, a peňažnou škodou, ktorú údajne utrpel sťažovateľ. Táto požiadavka preto musí byť zamietnutá.

101. Pokiaľ ide o sťažovateľovu požiadavku na nemajetkovú ujmu, Súd je názoru, že sťažovateľ utrpel v dôsledku predsudkov ako výsledku porušenia článku 10, v súvislosti s nepríjemnosťami vyvolanými predmetnými konaniami a rozhodnutiami. Zvážiac príslušné okolnosti, priznáva sťažovateľovi z tohto titulu sumu 65.000,- Sk.

B. Náklady a výdavky

102. Sťažovateľ požadoval sumu 701.000,- Sk za náklady a výdavky. Táto suma zahŕňovala 250.000,- Sk ako náhradu za náklady a výdavky, ktoré vznikli sťažovateľovi v súvislosti s konaním pred orgánmi Dohovoru.

103. Vláda uviedla, že požadovaná suma je neprimeraná a že sťažovateľ nepredložil žiadne primerané dokumenty na podporu svojho nároku.

104. Súd pripomína, že aby náklady a výdavky mohli byť priznané podľa článku 41 Dohovoru, musí byť preukázané že boli skutočne a nevyhnutne vynaložené a primerané pokiaľ ide o ich výšku (pozri okrem iného Jecius v. Lithuania, no. 34578/97, § 112, ECHR 2000). Súd nie je presvedčený, že táto podmienka je splnená pokiaľ ide o sťažovateľov nárok. Keďže je zrejmé, že sťažovateľ mal náklady a výdavky na vnútroštátnej úrovni a v konaní pred orgánmi Dohovoru, Súd, urobiac posúdenie na základe rovnosti, priznáva sťažovateľovi celkovú sumu 500.000,- Sk.

C. Úrok z omeškania

105. Podľa informácií dostupných Súdu, štandardná úroková miera použiteľná na Slovensku k dátumu prijatia tohto rozsudku je 17,6% ročne.

Z TÝCHTO DÔVODOV, SÚD

1. Rozhodol piatimi hlasmi proti dvom, že bol porušený článok 10 Dohovoru;
2. Rozhodol jednomyseľne, že nevzniká žiadna osobitná otázka podľa článku 9 Dohovoru;
3. Rozhodol jednomyseľne, že nebol porušený článok 14 Dohovoru;
4. Rozhodol piatimi hlasmi proti dvom
 - a) že dotknutý štát musí vyplatiť sťažovateľovi do troch mesiacov od dátumu, keď sa rozsudok stane konečný v súlade s článkom 44 ods. 2 Dohovoru, nasledujúce sumy:
 - (i) 65.000 (šesťdesiat päť tisíc) slovenských korún za nemajetkovú ujmu;
 - (ii) 500.000 (päťstotisíc) slovenských korún za náklady a výdavky;
 - b) že musí byť vyplácaný jednoduchý úrok v ročnej výške 17,6 % od uplynutia vyššie uvedených troch mesiacov až do urovnania;
5. Zamietla jednomyseľne zostatok požiadavky sťažovateľa na spravodlivé zadosťučinenie.

Vyhotovené v anglickom jazyku a písomne oznámené dňa 12. júla 2001 podľa Pravidiel 77 §§ 2 a 3 Rokovacieho poriadku Súdu.

Erik Fribergh
tajomník

Christos Rozakis
predseda

V súlade s článkom 45 ods. 2 Dohovoru a Pravidla 74 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdu,
je k tomuto rozsudku pripojené nesúhlasné stanovisko pána Fischbacha a Lorenzena.

NEŠÚHLASNÉ STANOVISKO SUDCOV FISCHBACHA A LORENZENA

Nezdieľame názor väčšiny sudcov, že bol porušený článok 10 Dohovoru.

Základná otázka v tejto veci spočíva v tom, či zásah do sťažovateľovho práva na slobodu prejavu bol primeraný sledovanému legitímnemu cieľu, a či dôvody, ktoré uviedli vnútroštátne súdy na jeho zdôvodnenie boli primerané a dostačujúce. V tejto súvislosti, na začiatku upozorňujeme, že úlohou Súdu nie je prevziať úlohu vnútroštátnych súdov pri posúdení skutkového základu veci alebo, najmä, poskytnúť akúkoľvek kvalifikáciu príslušného obdobia z minulosti pána Slobodníka.

Z vyhlásenia z 29. júla 1992 ak sa číta ako celok je zrejmé, že hlavným cieľom sťažovateľa bolo poukázať na to, že minulosť pána Slobodníka, ktorá „vyšla na verejnosť“ a ktorú charakterizoval ako „fašistickú“ predstavovala ohrozenie demokratického vývoja a obrazu Slovenska, a že bola nezlučiteľná s osobnostnými kvalitami člena vlády. Sťažovateľ ďalej vyzýval k odstúpeniu pána Slobodníka, pretože podľa jeho názoru by sa inak Slovensko mohlo ocitnúť v hospodárskej a kultúrnej izolácii. Robiac to, sťažovateľ sa výslovne odvolal na filozofiu Norimberských procesov, t.j. filozofiu upravujúcu konanie pred Medzinárodným vojenským tribunálom, ktorého účelom bolo stíhať a potrestať hlavných vojnových zločincov Európskej osi, ktorí niesli individuálnu zodpovednosť za zločiny proti mieru, vojnové zločiny a zločiny proti humanite.

Odvolací súd a dovolací súd vo svojich rozsudkoch konštatovali, že príslušné obdobie života pána Slobodníka bolo opísané v knihe, ktorú sám napísal a publikoval v roku 1991. Písalo sa o ňom aj v tlači na Slovensku a v cudzine pred aj po sťažovateľovom vyhlásení, a pán Slobodník sa pri niekoľkých príležitostiach vyjadroval a poskytol rozhovory k tejto veci.

Takže, sťažovateľovo vyhlásenie bolo založené len na informáciách, ktoré už boli publikované v roku 1991 a v priebehu verejnej diskusie a súdnych konaní na Slovensku neboli preukázané žiadne ďalšie relevantné skutočnosti. Sťažovateľ sa vo svojom vyhlásení odvolal na skutočnosť, že pán Slobodník bol nominovaný za ministra kultúry a školstva v júni 1992 a dodal, že „... nasledujúca vec bola, že na verejnosť vyšla jeho fašistická minulosť“. Táto veta mohla vzbudiť v čitateľovi dojem, že tvrdenie o „fašistickej minulosti“ bolo založené na informácii, ktorá vyšla na verejnosť len po nominácii pána Slobodníka za ministra vlády.

Pripúšťame, že názor vyjadrený vo vyhlásení bol hodnotiacim úsudkom o otázke verejného záujmu, pretože sa týkal ministra, t.j. verejnej osobnosti vo vzťahu ku ktorej sú hranice prijateľnej kritiky nepochybne širšie ako u súkromnej osobe.

Pokiaľ ide o otázku, či existoval dostatočný skutkový základ pre napadnuté vyhlásenie, by bolo potrebné pripomenúť, že odvolací súd potvrdil, že sám sťažovateľ dal reštriktívny výklad pojmu „fašistická minulosť“ tým, že sa výslovne odvolal na filozofiu Norimberských procesov.

Odvolací súd preskúmal všetky dostupné dokumenty a dôkazy použité počas Norimberských procesov a vzťahujúce sa na Slovensko, avšak nezistil v nich žiadne odvolanie sa na Hlinkovu mládež v spojení s fašistickými organizáciami. Preukázal, že propagácia alebo uskutočňovanie fašistických teórií neboli súčasťou zákona a pravidiel týkajúcich sa Hlinkovej mládeži. Odvolací súd zistil, že pán Slobodník vstúpil do organizácie pretože sa chcel zúčastniť na športových aktivitách a nebol motivovaný sympatiami k fašistickým tendenciám. Pokiaľ ide o kurz v Sekuliach, zistil, že pán Slobodník ho neukončil a prijal jeho argument, že o účele kurzu sa dozvedel len potom ako ho začal absolvovať. Odvolací súd dospel k záveru, že pán Slobodník nebol individuálne zodpovedná za žiadnu akciu, ktorá by ospravedlnila opísanie jeho minulosti ako fašistickej.

Dovolací súd potvrdil nález odvolacieho súdu v tom, že osoba by mohla byť považovaná za osobu s fašistickou minulosťou len ak by aktívne propagovala alebo praktizovala fašizmus. Číre členstvo v organizácii a účasť na teroristickom kurze, po ktorej nenasledovali žiadne praktické akcie, nemohlo byť charakterizované ako fašistická minulosť. Keďže sťažovateľ nepreukázal, že pán Slobodník mal fašistickú minulosť v tomto zmysle, dovolací súd zistil, že vyhlásenie z 29.7.1992 bolo neoprávneným zásahom do jeho práv na ochranu osobnosti. Dovolací súd ale nevylúčil, že sťažovateľovo vyhlásenie by mohlo byť považované za hodnotiaci úsudok, ktorý nevyžaduje žiadne dokazovanie, ak by bolo sprevádzané odkazmi na fakty, na ktorých sťažovateľ založil svoje vyhlásenie.

Podľa nášho názoru, pojem „fašistická minulosť“ použitý sťažovateľom v jeho vyhlásení je široký pojem, schopný vzbudiť v tých, čo ho čítajú rôzne predstavy pokiaľ ide o jeho obsah a význam. Úlohou novinára a tlače všeobecne je nepochybne šíriť informácie a myšlienky o veciach verejného záujmu, ktoré môžu byť aj urážlivé, šokujúce alebo zjatrujúce. Takéto informácie ale musia čitateľom dovoliť pochopiť okolnosti alebo udalosti o ktorých autor vyniesol hodnotiaci úsudok, aby nezískali nesprávny dojem o obsahu informácií.

Sťažovateľ sa vo svojom vyhlásení neodvolal na knihu pána Slobodníka, príslušné novinové články alebo iné pramene informácií neodhalil ani okolnosti alebo udalosti, z ktorých odvodil svoj hodnotiaci úsudok, zmieniac sa len o „fašistickej minulosti“ pána Slobodníka, ktorá „vyšla na verejnosť“. Naznačujúc, že informácie o minulosti pána Slobodníka vyšli najavo len potom ako sa stal ministrom kultúry a školstva, sťažovateľ vzbudzoval dojem, že jeho vyhlásenie bolo založené na informáciách, ktoré ešte neboli verejnosti známe. Je to významnejšie o to viac, že sa výslovne odvolal na filozofiu Norimberských procesov. Robiac tak, sťažovateľ otvoril cestu pre všetky druhy špekulácií o fašistickej a kriminálnej minulosti pána Slobodníka, dokonca aj pre tých prijímateľov, ktorí čítali materiál týkajúci sa minulosti pána Slobodníka. Týmto sťažovateľ prekročil širokú hranicu prijateľného kriticismu, poskytnutú judikatúrou vo vzťahu k politikovi alebo členovi vlády.

Za týchto okolností, s prihliadnutím na povinnosti a zodpovednosť zahrnutú v práve na slobodu prejavu zaručenom článkom 10 Dohovoru a povinnosť signatárskych štátov prijímať opatrenia na ochranu práva na súkromie a jednotlivca, sme názoru, že nebolo neprimerané, že odvolací súd a dovolací súd po preskúmaní a vyvážení predmetných záujmov odmietli argumentáciu, že by právo sťažovateľa na slobodu prejavu malo prevážiť nad právom pána Slobodníka na ochranu jeho povesti a došli k opačnému záveru.

Podľa nášho názoru, postupovali odvolací súd a dovolací súd v rámci svojej kompetencie pozorne a primerane. Dôvody, ktoré uviedli sa javia byť založené na prijateľnom posúdení faktov a sú primerané a dostačujúce. Navyše, neexistuje indícia, že by sťažovateľ bol zbavený efektívnej možnosti uviesť dôkazy na podporu svojho vyhlásenia a tým ukázať že predstavujú nestranné komentovanie. Preto zastávame názor, že použité meradlo bolo v súlade so zásadami, ktoré sú súčasťou článku 10.

Na dôvažok, berúc do úvahy skutočnosť, že dovolací súd prikázal sťažovateľovi len strpieť publikovanie prehlásenia o urážlivom charaktere jeho vyhlásenia, avšak zamietol požiadavku pána Slobodníka o odškodnenie za nemajetkovú ujmu ako neodôvodnenú, zistujeme, že namietaný postup nebol neprimeraný vo vzťahu k sledovanému legitímnemu cieľu.

Preto zastávame názor, že zásah do sťažovateľových práv na slobodu prejavu možno primerane považovať za „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“ v zmysle odseku 2 článku 10, a že v súlade s tým, nedošlo k porušeniu článku 10 Dohovoru.